

# Uttaleundervisning

Cecilie S. Knudsen

Etterutdanningskurs for lærere og ledere i  
voksenopplæringa 24.-25. oktober 2017

# Plan: Et helt semester på 3 timer?



## Del 1: Teori

- Hvorfor undervise i uttale?
- Hva påvirker uttale?
- Kræsjkurs i fonetikk og fonologi
- Undervisningsmetoder fra 60-tallet til nå

## Del 2: Uttaleundervisning og praktiske tips

- Meningsdrevet uttaleundervisning
  - Ymse tips og ressurser
- [www.uttale.no](http://www.uttale.no)
  - [www.facebook.no/uttaleno](https://www.facebook.com/uttaleno)
  - <https://medium.com/uttale-no>



“hvorvidt flyt og uttale bør være blant de første læringsmålene, eller om det holder å utvikle disse ferdighetene på sikt” (2011:141)

“uttalen er stort sett tydelig nok til at folk forstår, enda den fremmede aksenten er merkbar” (ibid)

# **HVORFOR UNDERVISE I UTTALE?**

- Identitet
- Sanksjoner
  
- Å forstå
- Å være funksjonell
- Økt selvtillit
  
- Strategier
- Selvmonitorering





**HVA PÅVIRKER UTTALE?**

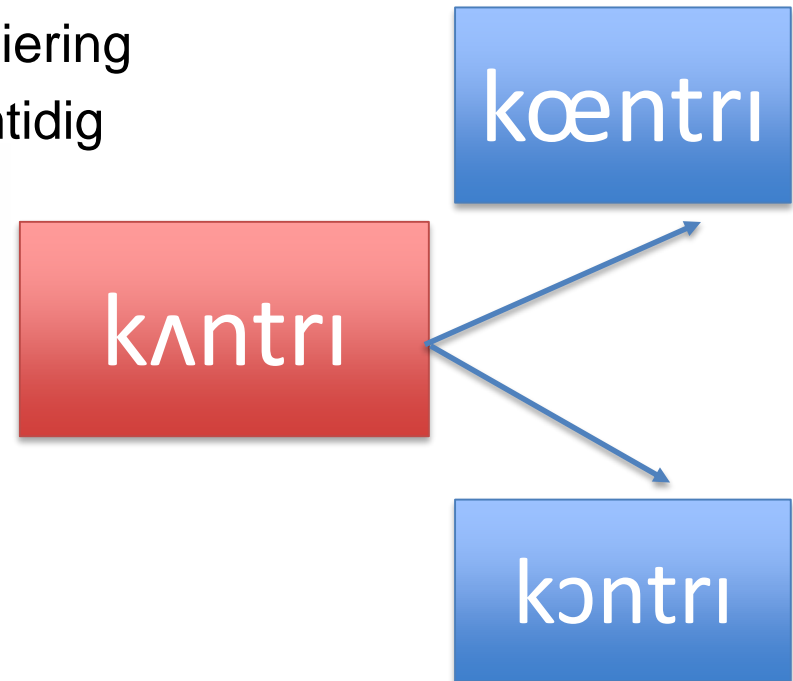
# 1. Morsmålet (overraskelse!)

## Kopiering

- Full kopiering – lyder oppfattet som morsmålslyder
- Semantisk læring = slutt på kopiering
- Mellomspråk: begge aktive samtidig
- To separate, unike systemer

## Assimilering eller dissimilering

- Like lyder smelter sammen
- Litt ulike lyder frastøtes

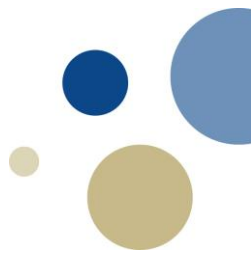


Speech Learning Model (Flege), L2LP (Escudero)  
Native Language Magnet Model (Kuhl),  
Perceptual Assimilation Model (Best)



Paris in  
the the  
spring

Once in a  
a lifetime



Paris in  
**the the**  
spring

Once in **a**  
**a** lifetime

Husby (2014)



# Eksponering og statistikk

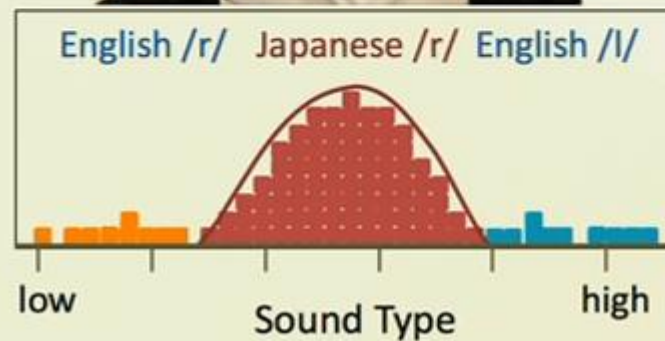
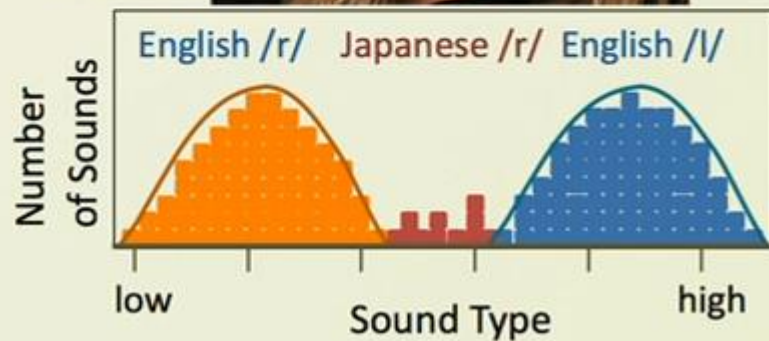


## Infants are Little Scientists: They Take Statistics

English Speaker



Japanese Speaker



# Jeg hører ikke forskjell!



Filtrerer ut signaler (cues) som ikke er morsmål

Mulig å ende opp med en hybridlyd (composite category)

Speech Learning Model (Flege)  
Native Language Magnet Model (Kuhl),

## 2. Fysiologien påvirker



Uttale (produksjon)

- Koordinering av muskulaturen
- th - t

Lytte (persepsjon)

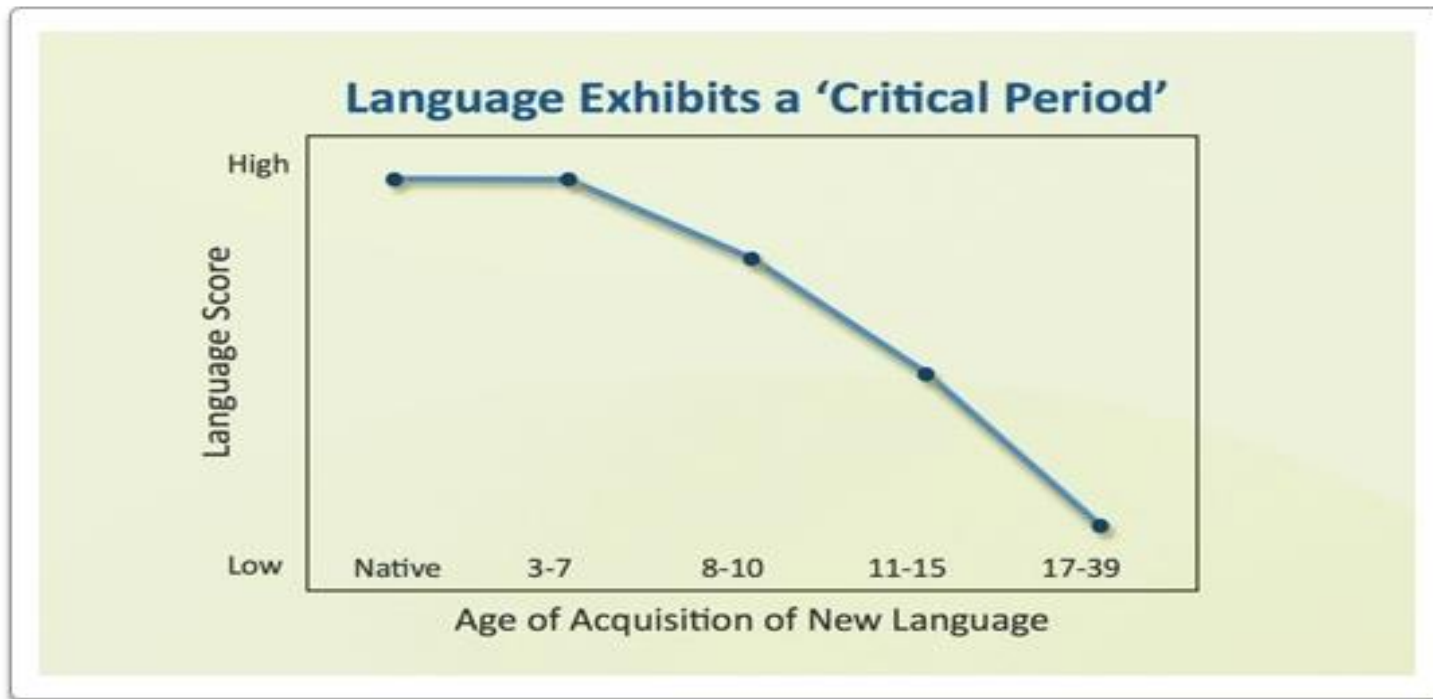
- Nevrologi – grad av plastisitet
- Eldre → vanskeligere å lage nye bindinger

# Kritisk periode

TALKS | TEDX

## Patricia Kuhl: The linguistic genius of babies

TEDxRainier, Filmed Oct 2010; Posted Feb 2011



# 3. Sosio-psykologiske faktorer

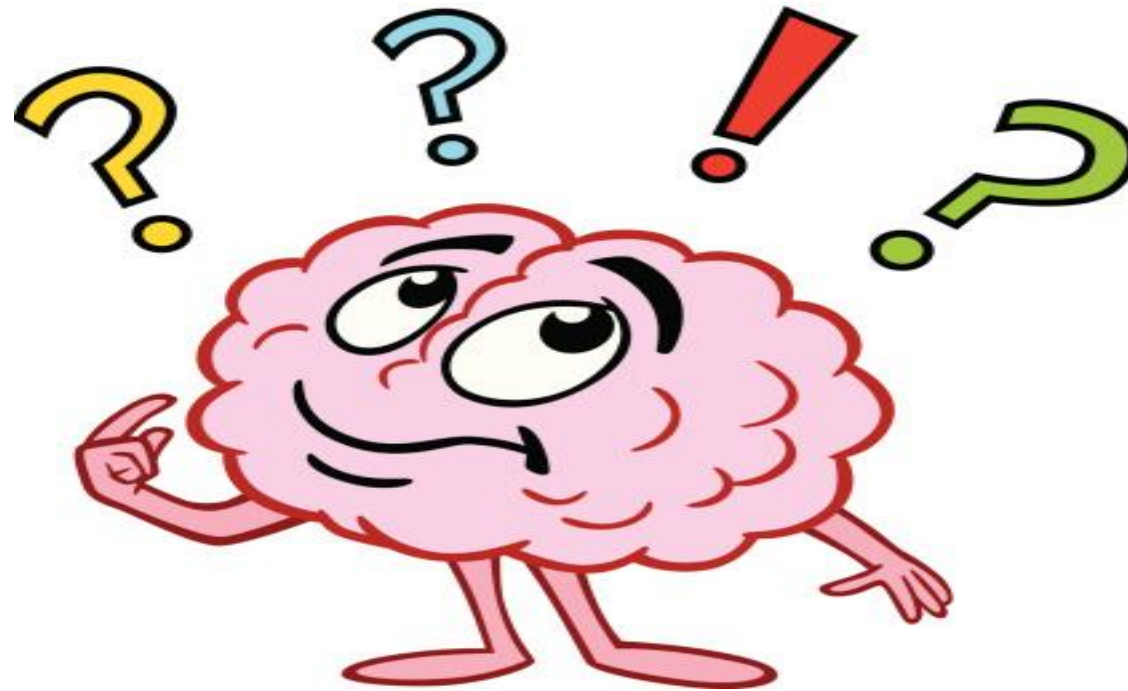


- Identitet
  - Kan gå begge veier!
- Holdning til kulturen
- Egoet – korrekthet viktig, å bli forstått er viktig
- Hvor nyttig er språket?
  - Lite språk på verdensbasis
  - Nødvendig for innpass i samfunnet
  - Formell nødvendighet (statsborgerskap)

# 4? Tredjespråk



- Fremmed ('Foreign language effect')
- Nylig ('Recency')
- Språklig avstand (typologi)
  
- Et eksempel: Aspirasjon
  - Morsmål har ikke aspirasjon
  - Andrespråket har aspirasjon
  - Tredjespråket har ikke aspirasjon, men får det!
  
- Arabisk, engelsk, dialekter?



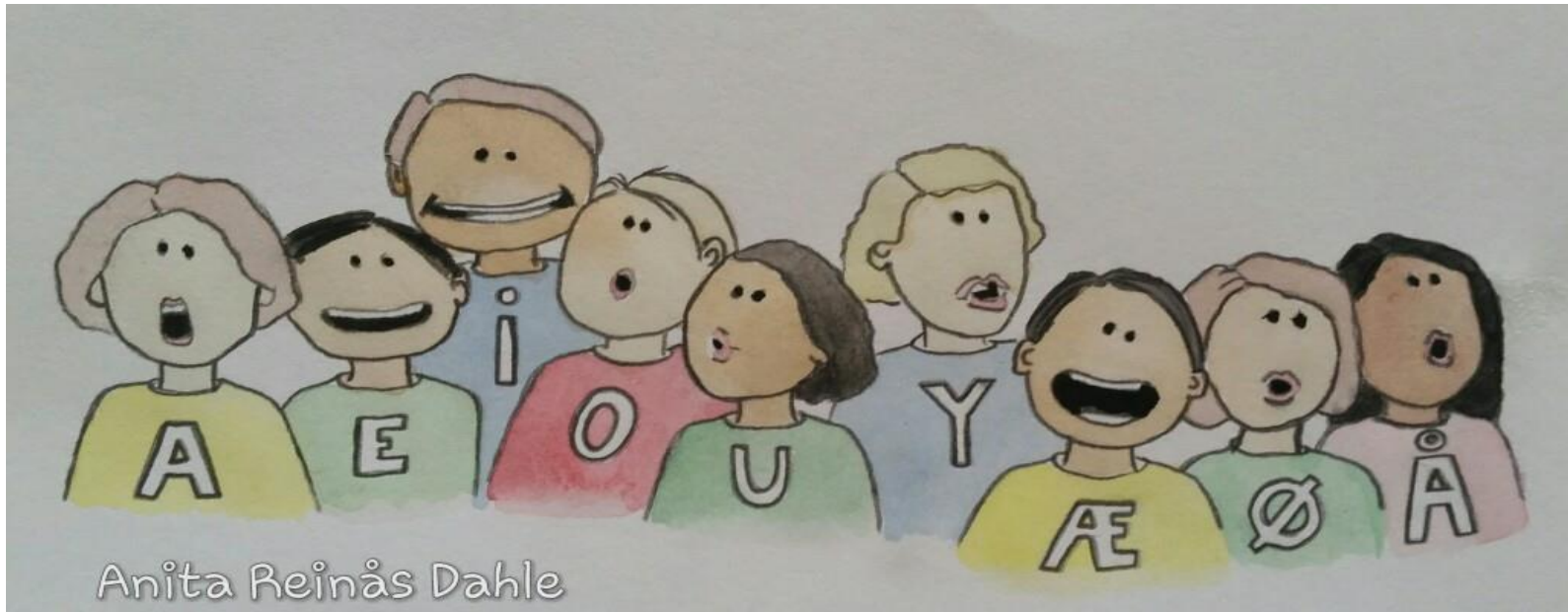
# KRÆSJKURS I FONETIKK OG FONOLOGI

# Markerthet



- 317 språk (UPSID)
  - i, o og a i 250 språk
  - m i nesten 300 språk
  - u i bare en håndfull, deriblant norsk
  - Faryngal h i bare 12 språk, deriblant arabisk
- Frekvens i språk henger sammen med vanskelighet i tilegnelse

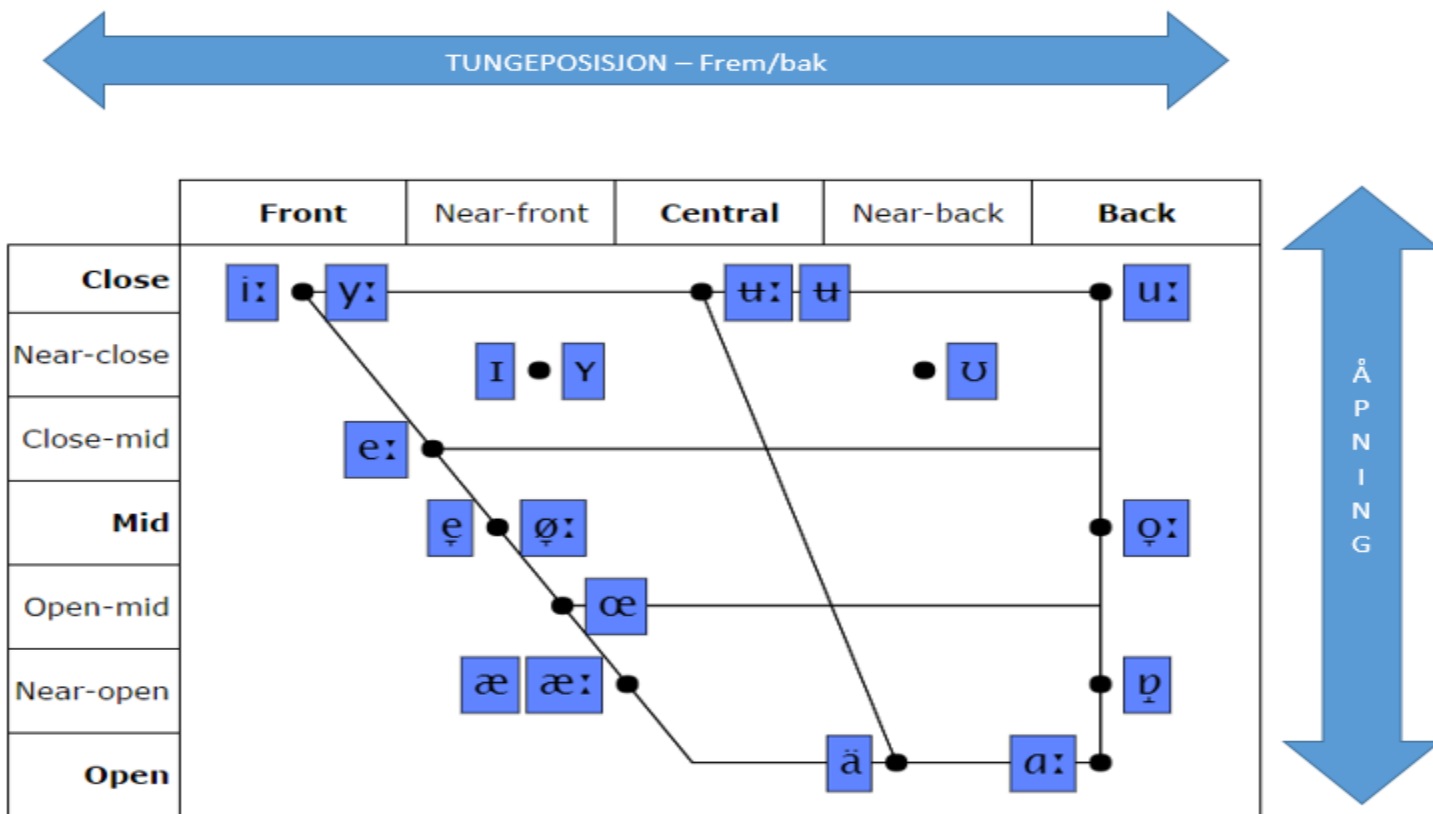


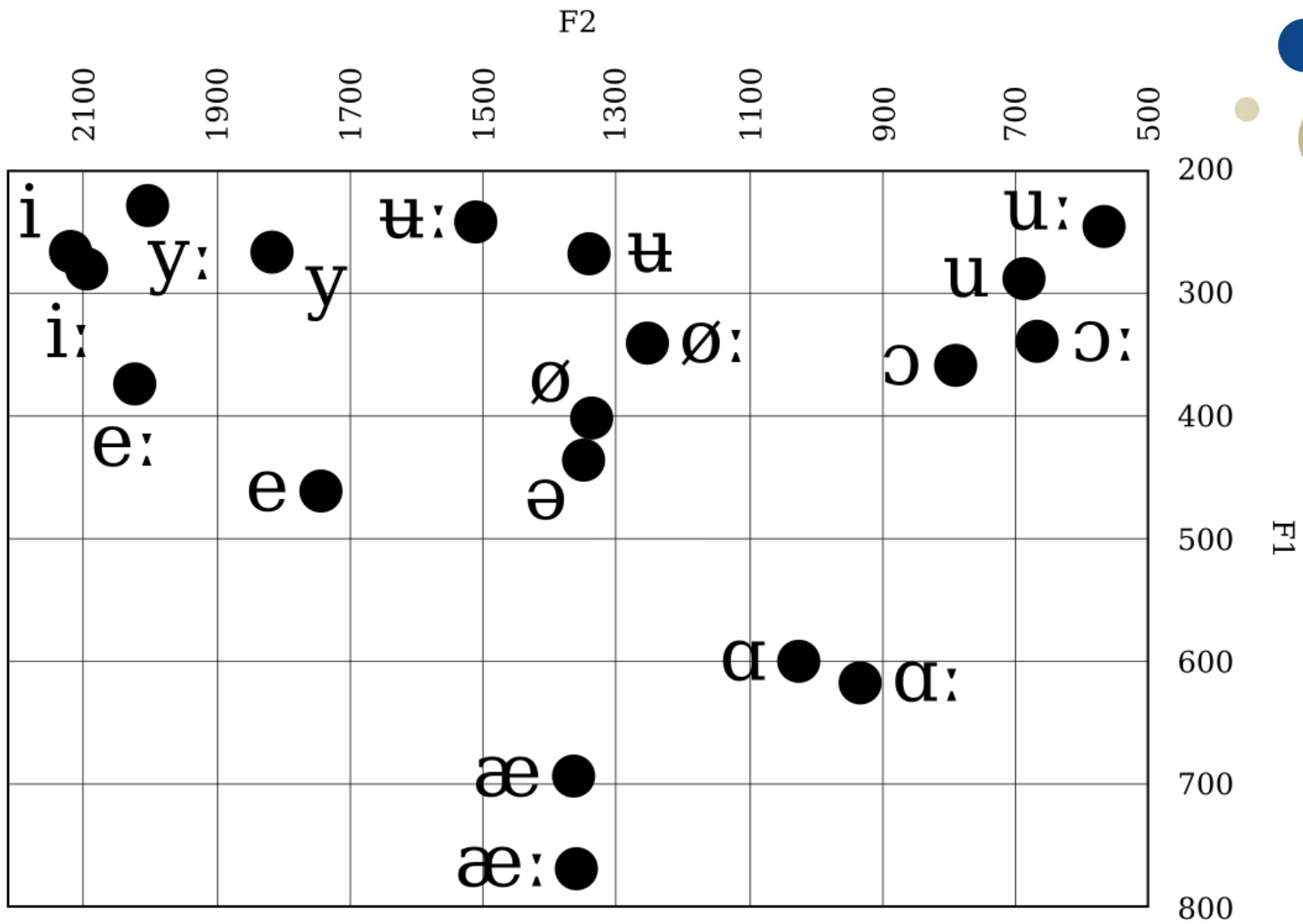


Anita Reinås Dahle

# VOKALER

- Hertz-verdi endres med tunga og leppene
- Formant er frekvensene vi hører
  - Første og andre formant er viktigst







				/u/				/ʌ/					/y/				
L1 NO				800 - 900	1000			1100 - 2100					2200 - 2700				
				/u/				/ʌ/									
L2 NO				800 - 1500				1600 - 1900		2000 - 2200		2300 - 2700					
				/u/				/y/									
L1 CM				600 - 1400				1500	1600 - 2500								



**KONSONANTER**

# Hvor og hvordan



## Hvor

- 4 hovedområder for artikulasjon: Lippe, tunge, gane, hals
- Ett ekstra ord som er veldig nyttig: **Alveolar**



## Hvordan

- Full stopp eller noe luft
- Luft over eller ved siden av tunga
- Stemt og ustemt
- Aspirert

# Snakk sammen

- Hvordan underviser du i uttale?
- Hvor ofte underviser du i uttale?







**PAUSE**



# **UNDERVISNINGSMETODER**

Språkbad eller språkdrukning?

Stille periode

Innputt



Frem til 1960 – tallet: imitasjon, memorering

– Kritikere: Meningsløse driller, frarevet kontekst

1970-tallet: personlig engasjement, selvovertvåking etc.

1980-tallet: Kommunikativ kompetanse og motivasjon

1990-tallet: Meningsfulle øvelser, lytteferdigheter

I dag? Jeg foreslår meningsfylt imitasjonsundervisning



## Dobbelt fokus

- Ovenfra og ned – opprettholde samtale, gjøre seg forstått, grammatikk
- Nedenfra og opp – modifikasjon av uttalen



# **MENINGSDREVET UTTALEUNDERVISNING**

# Hva er tanken bak opplegget?

- Meningsdrevet uttaleundervisning
  - Semantisk bevisstgjøring
- Kjapp og effektiv
- Mengdetrening – «error-driven learning»



## F – V

(en) fisk



visk!



(en) fest



(en) vest



# Kategorier fra morsmål til norsk



- Morsmålsfilter
- /θ/ → /t/
- Bli klar over ny kontrast = ny kategori i norsk
- norsk /y/ - kinesisk /y/ ← ikke identiske = 2 kategorier



# Errordrevet læring



- Nye kategorier
  - Opprette u
- Justere kategorigrenser
  - Hvor stor er y nå? Og o?
- Positiv og negativ evidens fra omgivelser og/eller kontekst → korrigerings
  - Lys eller lus?

# Akustisk rom i tre forskjellige språk

	/u/		/ʌ/		/y/
L1 NO	800 - 900	1000	1100 - 2100		2200 - 2700
	/u/		/ʌ/		
L2 NO	800 - 1500		1600 - 1900	2000 - 2200	2300 - 2700
	/u/		/y/		
L1 CM	600 - 1400		1500	1600 - 2500	

# Semantisk bevisstgjøring

- Fra to til tre kategorier
- $Y - O \rightarrow Y - U - O$
- Minimale par
- Lys - Lus
- Nivåtilpassing





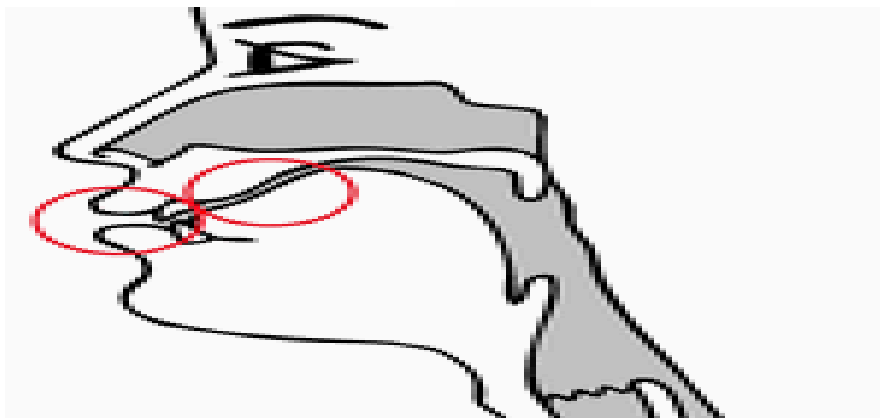
# Y - U

Gå til bloggen for tips om hvordan man kan gjennomføre dette i klasserommet:

<https://medium.com/uttale-no/uke-3-lus-eller-lys-e1ffac452085>

# Y

- Sett tungespissen bak fortennene nede
- Den fremre del av tunga er nesten mot taket av munnen
- Leppene er rundet og framskutt.



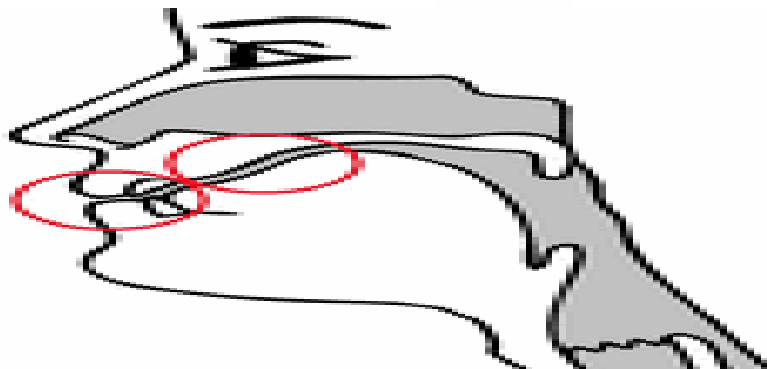
Y

- KYSS!



# U

- Sett tungespissen bak fortennene nede.
- Den fremre del av tunga er nesten mot taket av munnen, men litt lenger bak enn for /y:/.
- Leppene er rundet, men du senker overleppa litt.



U

- Plystre!

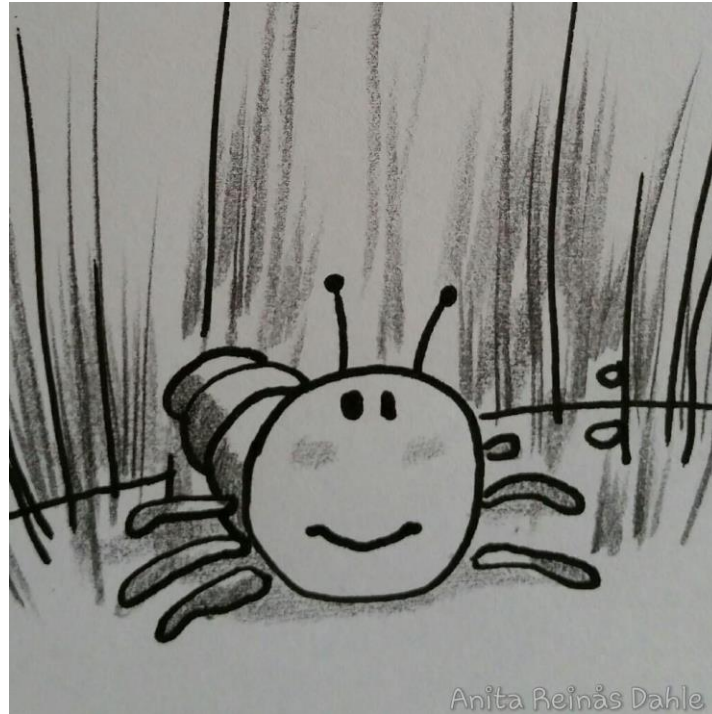




# Lys



# Lus



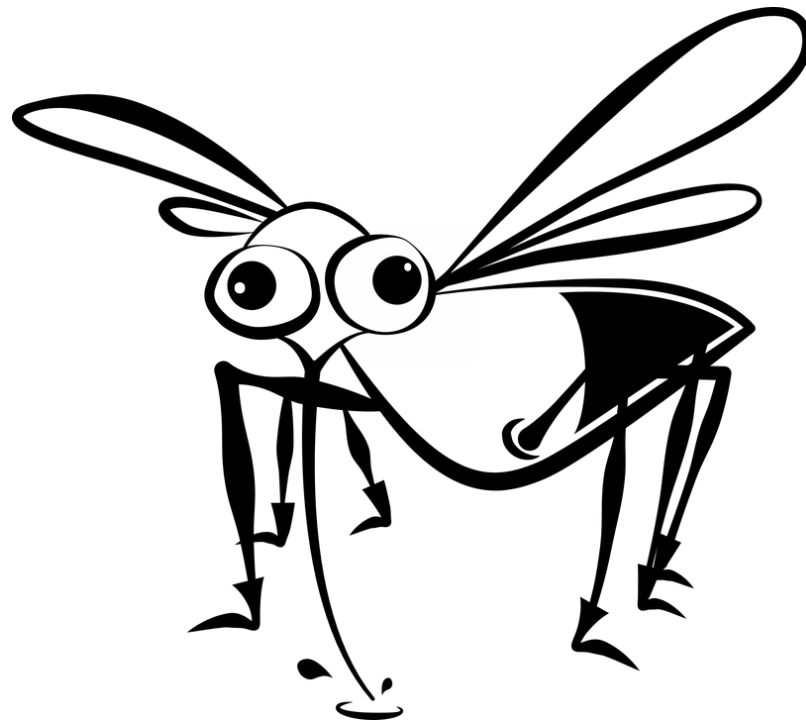
# Myr



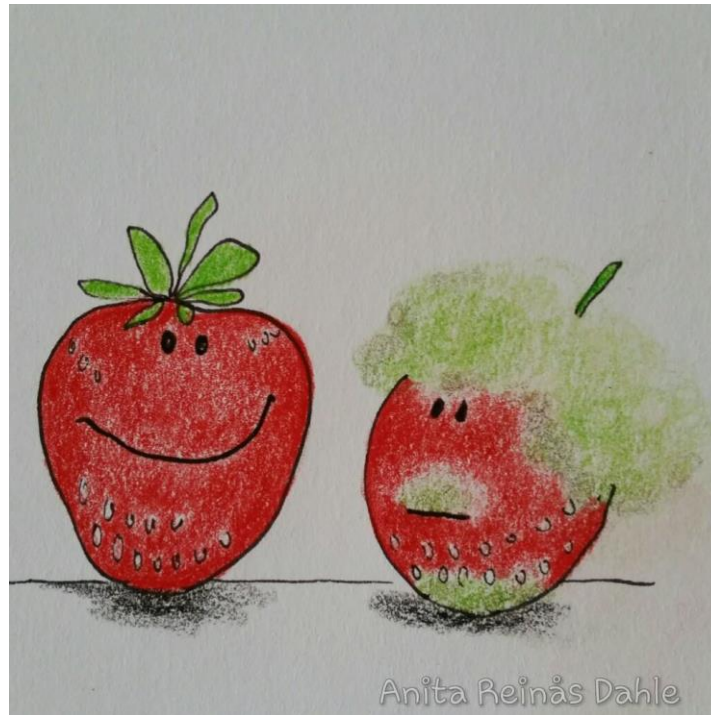
# Mur



# Mygg



# Mugg



# Frykt



# Frukt





# Øv i par!

- lus – lys
- mur – myr
- mugg - mygg
- frukt - frykt

Kyss for Y  
Plystre for U

# Kategorijustering



			/u/		/ʉ/		/y/
L1 NO		800 - 900	1000		1100 - 2100		2200 - 2700
			/u/		/ʉ/		
L2 NO			800 - 1500		1600 - 1900	2000 - 2200	2300 - 2700
			/u/		/y/		
L1 CM		600 - 1400	1500		1600 - 2500		

# Persepsjonsgrammatikk - filteret



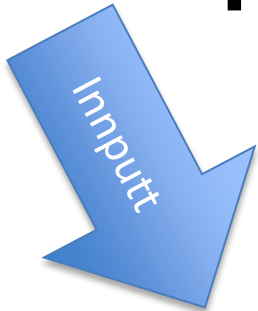
1900 Hz	[1900 Hz] er ikke /t̥/	[1900 Hz] er ikke /y/
☞ lys		*
lt̥s	*!	


# Optimalitetsteori



- Innputt
  - Lydsignalet
- Kandidater
  - Hva er det sannsynlig at jeg kan høre her?
- «constraints»
  - er det lov med to konsonanter etter hverandre?
- Rangering
  - skiller språk fra hverandre

# Persepsjonsgrammatikk



1900 Hz	[1900 Hz] er ikke /t̥/	[1900 Hz] er ikke /y/
lys		*
l̥t̥s		



# Gjenkjennelsesgrammatikk - kontekst



/lys/ Ment: 'lus'	*LEX  lʌs  'lus'	*LEX  lys  'lus'
● <sup>*</sup> /lys/ 'lus'		←*
✓/lʌs/ 'lus'	*! →	

# Omrangering



1900 Hz Gjenkjennelse: /ʌ/	[1900 Hz] er ikke /ʌ/	[1900 Hz] er ikke /y/
● <sup>lys</sup> lys		←*
✓ <sub>l</sub> ʌs	*! →	

# Så, hvordan øve?



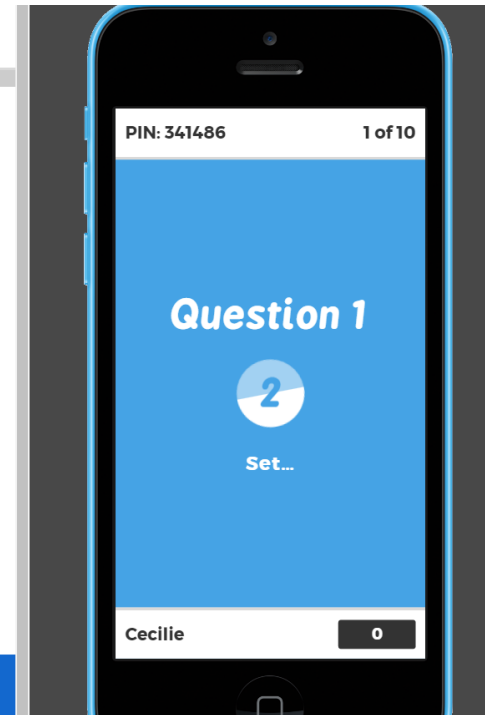
- Kahoot!
  - <https://play.kahoot.it/#/?quizId=afe5b212-d3cc-4505-85c0-5e31e2a8d0c4>
- Quizlet
  - [https://quizlet.com/\\_2ncaqb](https://quizlet.com/_2ncaqb)
- Lærerrepresentasjon
- Studentdiktat



## Question 1 of 10

Hva hører du?

Win up to 1,000 points!



Hva hører du?

17

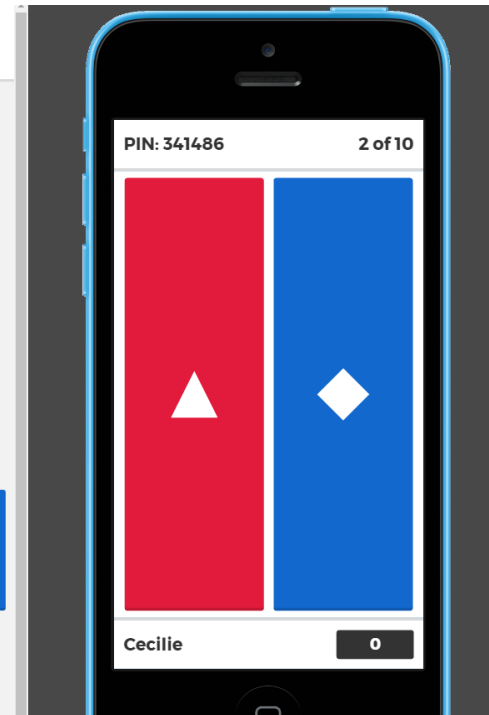
Kahoot!

Skip

0  
Answers

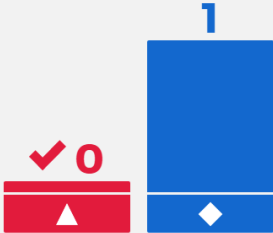
▲ mygg

◆ mugg



Hva hører du?

Next

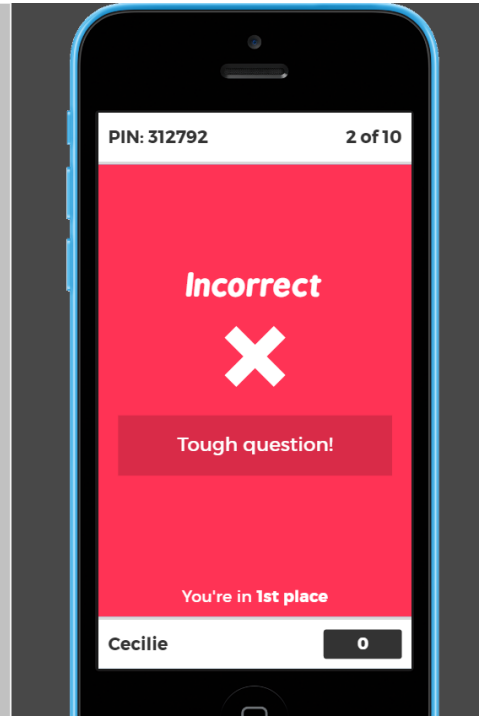


Show image 🖼️

End quiz

▲ mygg ✓

◆ mugg





Quizlet Search Create Quizlet Teacher: Get 6 months FREE Cecilie\_K\_

Back

CARDS

PROGRESS 14/40

Y eller U?

CLICK TO FLIP

Play Shuffle

The image shows a Quizlet mobile application interface. At the top, there is a dark blue header with the Quizlet logo, search and create icons, a user profile for 'Cecilie\_K\_', and a 'Quizlet Teacher: Get 6 months FREE' badge. Below the header is a light gray sidebar on the left containing a 'Back' button, a 'CARDS' section with a progress bar at 14/40, and 'Play' and 'Shuffle' buttons. The main area is a large white card with the text 'Y eller U?' in the center. In the top right corner of the card are icons for edit, volume, and star. In the bottom right corner of the card is a 'CLICK TO FLIP' instruction. At the bottom of the screen are three circular navigation buttons: a back arrow, a forward arrow, and a card icon.



Quizlet Search Create Quizlet Teacher: Get 6 months FREE Cecilie\_K\_

Back

CARDS

PROGRESS 14/40

Tull

CLICK TO FLIP

Play

The image shows a screenshot of the Quizlet website interface. At the top, there is a dark blue navigation bar with the Quizlet logo, search and create buttons, and a user profile for 'Cecilie\_K\_'. Below this is a light gray sidebar containing a 'Back' button, a 'CARDS' section with a progress indicator showing '14/40', and a 'Play' button. The main content area is a large white card with the word 'Tull' in the center. In the top right corner of the card, there are edit and star icons. In the bottom right corner of the card, there is a 'CLICK TO FLIP' button.



**Quizlet**    🔍 Search    📄 Create

Quizlet Teacher: Get 6 months FREE    🌐 Cecilie\_K... ▾

◀ Back

LEARN

REMAINING	34
INCORRECT	2
CORRECT	4

🔊 Y eller U? Don't know

\_\_\_\_\_

| \_\_\_\_\_ Answer

TYPE THE ANSWER



**Quizlet** Search Create Quizlet Teacher: Get 6 months FREE Cecilie\_K...

Back

**LEARN**

REMAINING	32
INCORRECT	3
CORRECT	5

**Incorrect**

PROMPT  
Y eller U?

YOU SAID  
tur [Override: I was right](#)

CORRECT  
Tyr

Press any key to continue

# Studentdiktat



<u>Les til partneren:</u>	<u>Skriv det partneren sier:</u>
Trygg	
Mur	
Tull	
Frykt	
Frukt	
Lus	
Myr	
Mugg	



# Si og pek

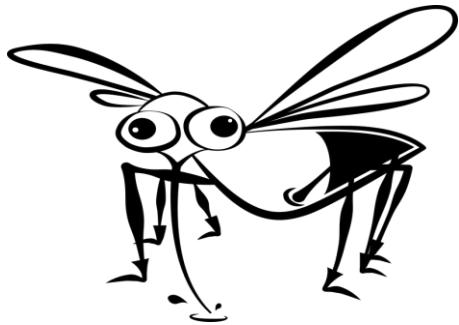
lys



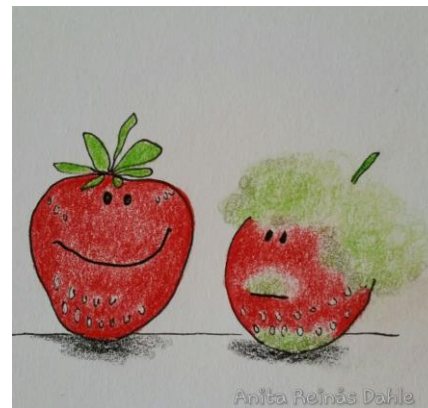
lus



mygg



mugg



# Opplegget



Dag 1, 10 minutter:  
semantisk bevisstgjøring ved lærerpresentasjon  
Studentdiktat?

Lekse: Quizlet-flashcards etc.

Dag 2, 10 (-25) minutter:  
plenumsuttale og avslutnings-Kahoot.  
Studentdiktat?

Må du bruke alt? Nei!

# Resultat fra to klasser



Trinn 2:

- 85 % riktig første runde
- 90 % riktig andre runde

Nybegynnerklasse:

- 76 % riktig første runde
- 95 % riktig andre runde



Tips til bruk av siden

Øv hjemme

I klasserommet

Om Uttale.no

Lenker

Kontakt

## Uttale.no

Norsk uttale - enkelt og greit

JEG ER LÆRER

JEG ER STUDENT

*Under utvikling* - hvis du vil ha beskjed når det kommer nytt innhold, [klikk her](#).

Sidene er enda ikke tilpasset mobil.

/t/

Tips til bruk av siden

Øv hjemme

I klasserommet

Om Uttale.no

Lenker

Kontakt

# I klasserommet

## Vokaler

I-Y

KORTE OG LANGE VOKALER

## Konsonanter

TJ (ç) - SJ (j)

## Intonasjon

*Kommer snart*




# Kort-Lang

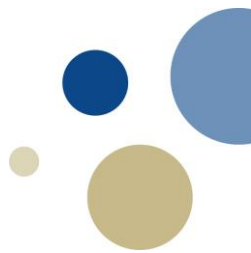
I denne presentasjonen er fokuset på forskjellen mellom korte og lange vokaler. Nesten alle studentgrupper har nytte av denne. Jeg har gitt noen tips til fremføring i notatfeltene til noen av slidene.

Det er ikke noen ordliste til Kahoot! denne gangen siden alle ordene er i selve Kahoot!-en. Det er selvsagt en fordel om læreren leser ordene høyt for klassen under runden.

De minimale parene i presentasjonen er alle basert på dobbel- versus enkeltkonsonant. I Quizlet er det også noen ord med forskjellige konsonanter, for eksempel «navn» og «kanskje». Sistnevnte er inkludert fordi det kan være fint for studentene å øve på stavingen av dette ordet.

	<b>PowerPoint (Last ned)</b> PowerPoint-presentasjon for kort og lang vokal
	<b>Studentdiktat</b> Studentdiktat til bruk i timen
	<b>Kahoot!</b> Quiz til bruk i klasserommet
	<b>Ord til Kahoot!</b> Dette er ordene som er brukt i Kahoot!-en over

# Quizlets



ç ("tj") - j ("sj")

The screenshot displays the Quizlet interface in two modes. The top mode is 'Flashcards', showing a card with the text 'ç eller j?' and a 'CLICK TO FLIP' prompt. The bottom mode is 'Staving (spelling)', showing a 'Type what you hear' prompt with a speaker icon, an 'ANSWER' field, and a 'Upper case' button. Both modes include a progress bar and an 'Options' button.

**Flashcards Mode:**

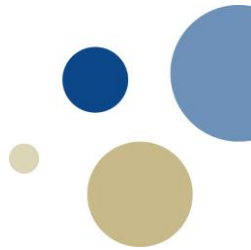
- Progress: 1/20
- Buttons: Play, Shuffle, Options
- Card text: ç eller j?
- Action: CLICK TO FLIP

**Staving (spelling) Mode:**

- Progress: 18% (THIS ROUND: 1/7)
- Buttons: Options
- Prompt: Type what you hear
- ANSWER field
- Buttons: Upper case
- Text: ç eller j?

# Blogg

- Presentasjon av oppleggene
- Tips
- Poster med faglig påfyll







**PAUSE**



# **YMSE TIPS OG RESSURSER**

# Det skal være moro og ufarlig!

- Bruk knaggene for det de er verdt. Ikke avbryt, men vis med munnen – kyss, måp, smil!
- Rullér ved studentdiktat: Av og til leser du, av og til skriver du – én og én.
- Bytt snakkepartner OFTE, gjerne flere ganger i løpet av en dag.
  - Forskjellig innputt, forskjellig korrigerings
  - Mindre 'farlig' å prate i klassen hvis du er vant til å prate med alle

# Se utdelte ark

- Løpediktat
- Battleships (lyder og tall)
- Følelissetninger (intonasjon)
- Selvdiktat
- Nye CALST
- Multisensorisk uttaleundervisning



# Utforsk og snakk sammen



- Finn knagger som fungerer for deg!
  - Må kunne enkelt illustreres
  - Må indikere hvordan man uttaler lyden
- Lag Kahoot!: <https://create.kahoot.it/>
- Spill Kahoot!: <https://kahoot.it/>
- Lag kort og øv med Quizlet: <https://quizlet.com/>
- Hva trenger dere av uttale.no?

# Kj eller sj?

- Et blikk på [uttale.no](http://uttale.no)
- Er den verdt å kjempe for?



# Følg uttale.no videre!



- [www.uttale.no](http://www.uttale.no)
- Facebook: <https://www.facebook.com/uttaleno/>
- Blogg: <https://medium.com/uttale-no>
  - Begynn gjerne med artikkelen om arabiske vokaler- 600 leste

# Kilder



Boersma, P., & Hayes, B. (2001). Empirical tests of the gradual learning algorithm. *Linguistic inquiry*, 32(1), 45-86.

Bardel, C., & Falk, Y. (2007 , October ). The role of the second language in third language acquisition: the case of Germanic syntax. *Second Language Research*, vol. 23, no. 4 , ss. 459-484.

Batsis, I. H. (2006). *Når norsk er tredjespråk, Masteroppgave*. Oslo: Universitetet i Oslo.

CALST <https://calst.hf.ntnu.no/calst>

Cenoz, J. (2001). The effect of linguistic distance, L2 status and age on cross-linguistic influence in third language acquisition. *Cross-linguistic influence in third language acquisition: Psycholinguistic perspectives*, 111(45), ss. 8-20.

Escudero, P. (2005). *Linguistic perception and second language acquisition: explaining the attainment of optimal phonological categorization*. Doctoral dissertation, Utrecht University



God i norsk <http://undervisning.aschehoug.no/godinorsk/>

Husby, Olaf (2014) Norsk som andrespråk: Uttale, kompendium, NTNU.

Jessner, U. (1999). Metalinguistic Awareness in Multilinguals: Cognitive Aspects of Third Language Learning. *Language Awareness, Vol. 8, Iss. 3-4* , ss. 201-209.

Jessner, U. (2006). *Linguistic Awareness in Multilinguals - English as a Third Language*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Kahoot! [www.create.kahoot.it](http://www.create.kahoot.it)

Kuhl, P. (2010). 'The linguistic genius of babies',  
[https://www.ted.com/talks/patricia\\_kuhl\\_the\\_linguistic\\_genius\\_of\\_babies](https://www.ted.com/talks/patricia_kuhl_the_linguistic_genius_of_babies)

Knudsen, C.S.(2013): Perceptual acquisition of Norwegian close, rounded vowels by Mandarin Chinese learners of Norwegian

Llamaa, R., Cardoso, W., & Collinsa, L. (2010). The influence of language distance and language status on the acquisition of L3 phonology. *International Journal of Multilingualism, Volume 7, Issue 1, Special Issue: L3 Phonology*, ss. 39-57.

Quizlet [www.quizlet.com](http://www.quizlet.com)

Utdanningsdirektoratet (2011): «Det felles europeiske rammeverket for språk»

Uttale.no [www.uttale.no](http://www.uttale.no)

Blogg <https://medium.com/uttale-no>

Weiand, K. (2007): “Implementing Escudero’s model for the SUBSET problem”, University of Amsterdam, Amsterdam.

Bilder: Anita Reinås Dahle

[www.pixabay.com](http://www.pixabay.com)

